

tus sancti, & ex Virgine Maria natus: item quod passus, & mortuus sit: nec requiritur explicita fides passionis sub Pontio Pilato. Teneatur pariter credere quod descendit ad inferos secundum animam: quod tertia die resurrexerit a mortuis: & tandem quod ascenderit in caelum ad Patris dexteram; & venturus sit iudicare vivos & mortuos in extrema iudicii die. Communio insuper sanctorum expressè credenda est, quamvis articulum distinctum non constituit à nono, qui est: *Credo sanctam Ecclesiam catholicam.* Et huius articuli expressa fides summopere necessaria est. Vix autem credere possunt Ecclesiam esse unum coetum, unum corpus unitate doctrinae, & sacramentorum sub uno capite invisibili Christo, & visibili Romano Pontifice, ejusdem Christi Vicario in terris congregatum, nisi simul percipiant, fideles, qui sunt ipsius mystici corporis membra, invicem jvari, & bona spiritualia omnia esse communia, quorum singuli participant.

XI. Implicite vero credere fideles debent ea omnia quae Deus in Scripturis sanctis, & in verbo tradito revelavit, & quae Ecclesia catholica credenda proponit.

CAPUT V.

Quanam scire fideles debeant eorum quae mores instituant, & Christianam vitam conformant ad exemplar Magistris nostri Christi Jesu.

I. Solliciti, & diligentes communiter & Theologi, & Catholice, & Parochi, & Confessarii sunt in explicandis fidei articulis qui mentem illuminant, & in mente ferè sistant. Fideles quoque facile ejusmodi articulos memoriae commendant, cum isti grave incommodum carni, & appetitionibus non inferant. Contra & ministri in morum doctrinae explicanda, & fideles in addiscenda negligentia quandoque laborant. Religio christiana, ut lib. 1. dictum, & dicendum saepius est, duobus constat, credendis nempe, & agendis, quae mutuo adjuvantur, & separata vita caelesti deserviuntur.

II. Si fides sine operibus mortua est, instructio quoque fidei absque instructione morum languida similiter est, & mortua. Accedit quod praecipua morum, cum hostiliter inimica sint carni, sanguini, & appetitionibus, difficile addiscuntur, & difficiliter animo imprimuntur. Idcirco majori diligentia, & ferventiori studio evangelici gregis ministri imbuere, & docere fideles debent divina, & ecclesiastica praecipua.

III. Primum quod baptizandus spondet, est: *Abrenuntio Sanae, & omnibus pompis, & operibus ejus.* Hæc renuntiatio præcedit fidei professionem, tanquam præambulum, ut dicitur necessarium. Cum infantes baptizari adulti sunt, & ad Catechismum, seu doctrinam christianam addiscendam accedunt, Catechiste primum omnium explicare exactissimè astringuntur sententia legitima hujusce sponsonis, & renuntiationis. Docere illos debent, quod significet ejusmodi *pompæ, & opera,* quibus nuntium remittunt, *Pompæ istæ sunt in-*

dumenta vana, immodesta: sunt luxus, fastus, comædia, spectacula theatralia, quæ diabolus excogitavit ad seducendos homines. *Opera ista sunt ea omnia, quæ referri in gloriam Dei nequeunt.*

IV. Post explicationem istius renuntiationis, quid sit *vita christiana* exponendum est. Hæc autem est imago vite Christi Jesu, cujus præcipua lineamenta sunt humilitas, charitas, justitia, castitas. Harum virtutum specimen delineandum illis est explicandumque, vi professionis baptismalis fideles consecrare tum animam, tum corpus Deo; corpus ipsum, ut Paulus ait, templum est Spiritus sancti, adeoque castum, pudicum, incontaminatumque custodiendum. Edisserant Catechiste Christianos constitutos unice in hoc mundo esse tanquam milites, qui continenter pugnare necessario debent adversus mundum, carnem, & diabolum. Sicuti tres isti hostes diu, nothique evigilant ut æternum animas perdant; sic Christiani excubias agere astringuntur, ut seducionem evitent, ut victoriam assequantur. Alius inculent assuequi Regnum celorum illos non posse sine perpetuo conflictu adversus tres indicatos hostes, & omnes qui pie vivere volunt in Christo Jesu, persecutionem pati debere, sicut Christus Magister noster passus est usque ad mortem.

V. Hæc sunt præceptiones veluti generales, & alia plura, quæ lib. 1. recensita sunt, distincte, & perspicue explicanda, & continenter repetenda: quia, ut in duro marmore difficilè effigies insculpiunt, sic difficilè sunt ea axiomata contraria appetitionibus hominum eorum animis inherescunt. Hodie addiscuntur, & cras evanescunt. Et tamen nisi his præceptionibus purgati, & informati animi sint difficilè ipsa mysteria fidei viva creduntur. Respiciant ergo Christi ministri, intelligentes se gravissimè proprium ministerium prode, nisi juvenes, & puellas adultas exactè doceant doctrinam, qua instituenda ad exemplum Christi, & Sanctorum sit christiana vita. Præmissa hac generali instructione, quæ est veluti basis, & fundamentum christiani ædificii, explicanda sunt regulæ & præcepta quæ Christus præscripsit veluti media ad hunc finem comparandum.

VI. QUÆST. I. *Quanam sunt præcepta & media quæ Deus jubet pro formandis moribus, quæ scire Christiani astringuntur?* RESP. Sunt decem Decalogi mandata: de quibus singulis sermo erit. Ministri Dei diligentes & serventes sint in explicandis his duobus mandatis: *Dilige Dominum Deum tuum . . . & proximum tuum sicut te ipsum.* Scire ergo fideles decem Decalogi mandata debent, & Sacramenta septem. Baptismi, Pœnitentiæ, & Eucharistiæ notitia præsertim necessaria est, quod tria hæc Sacramenta omnibus adultis necessaria sunt. Aliorum tamen quatuor ignorantia innoxia non est; cum numerus iste septenarius prerogativa sit Ecclesiæ catholicæ. Sciant autem oportet horum Sacramentorum dignitatem, & efficaciam ad animas purgandas, & sanctitate ornandas: & præterea dispositiones quæ ad eorumdem dignam susceptionem præcedere in suscipiendis debent, alioquin frustranea esset eorum scientia: idè enim

enim nosci debent, ut animabus profint.

VII. Præceptum orandi grave est. Oratio autem quam nobis Christus imposuit, est dominicalis. Sic enim *Matt. 6.* inquit: *Sic ergo vos orabit: Pater noster &c.* & sancta Mater Ecclesia ait: *Præceptis salutaribus moniti, & divina institutione formati audentes dicere: Pater &c.* Hanc Christi orationem sapienter interpretatur Catechismus Tridentinus: idè Parochi hanc interpretationem lingua vernacula explicare fidelibus debent. Necessaria insuper est notitia præceptorum S. Matris Ecclesiæ, & salutationis angelicæ. Diligenter ergo Parochi curent ut adulti pueri discant Decalogum, orationem dominicam, symbolum, & etiam salutationem angelicam.

VIII. Illud addendum, quemquam scire debere, præter fidei articulos, & morum præcepta omnibus communia, illa quoque præcepta, & obligationes quæ afficiunt proprium statum, & officium, seu dignitatem, & professionem, ut divinae Scripturæ, Patres, & Theologi docent cum S. Thoma 1. 2. q. 76. a. 2. iniquente: *Omnes tenentur scire communiter ea quæ sunt fidei, & universalis juris præcepta. Singuli autem ea quæ ad eorum statum, vel officium spectant. Heinc uxores sciunt necessum est ea quæ suum statum spectant: istorum est docere filios, famulos, & domesticos, si sint paterfamilias.*

IX. Ecclesiastici omnes vi proprii status ad majorem quam laici cognitionem attrici sunt. Ecclesiasticorum vero alii clerici sunt, alii Sacerdotes, alii Parochi, Episcopi &c. Parochorum, & Confessoriorum scientia resalgere singulariter debet. Siquidem jure naturali, & divino celestis doctrinae pabulo alere gregem pastores debent. Isti adè exactè callere doctrinam fidei, & morum tenentur, ut eam aptare rudis populi captui queant. Istorum enim est panem frangere parvulis, & nutricem imitari, quæ panem in lac transmutat, ut cibis congruis infantibus evadat. Prælati, Episcopi, Pontifices summi ad ampliorem celestium, & arcanaorum scientiam attrici sunt.

X. QUÆST. II. *Excusantur fideles aliqui rudes possint ob ingenitè hebetudinem à notitia quorundam articulorum?* RESP. Fuerunt aliqui qui doctuerunt, salvari aliquos rudes posse, tamen nihil sigillatim credant, dummodo implicite credant quicquid credendum proponit S. Mater Ecclesia. Sed hæc opinio penitus falsa est. Alii dicunt, fat esse si unum aliquem articulum explicitè rudes isti credant. Sed hæc quoque opinio improbabili, & falsa est. Quare dicendum est, nullam in istis, dummodo compositos rationis sint, dari posse ignorantiam invincibilem articulorum quorum fides necessaria est necessitate medii, Articulorum verò quorum fides necessaria est necessitate præcepti, à occurrere ignorantia invincibilis in aliquo raro casu possit, nec negare, nec affirmare cerè audeo. Fortè adfirmans sententia probabilis est. Facultas percipiendi veritates fidei non ex sois humanis visibus, sed potissimum rependenda est ex gratia Dei, qui illuminat unum bonitatem venientem in hunc mundum.

XI. QUÆST. III. *Satisfaciunt fidei præcep-*

to fideles qui Symbolum, decem Decalogi præcepta, orationem dominicam, & angelicam salutationem latine discunt, & angelicam salutationem latine discunt, quando sunt lingue latinae peritus ignari? RESP. Hæc omnia vi præcepti ecclesiastici diuturna consuetudine firmati memoriter fideles scire saltem quantum ad substantiam, ut dicitur, debent, ut dictum est. Si nihil prorsus intelligent eorum quæ memoriter didicerunt, quid illdem prodesse notitia? Verborum istis, non veritatum cognitionem haberent, & perinde esset ac si cognitione carerent.

XII. Præceptum sciendi articulos fidei in Symbolo contentos, & præcepta Decalogi, divinum est. Ecclesiasticum verò est illud quo jubetur ut hæc omnia memoriæ consignentur, & memoriter recitentur.

XIII. QUÆST. IV. *Quandam fideles elicere actus internos fidei astringuntur?* RESP. Duplicem obligationem Theologi distinguunt, unam per se, aliam per accidenti. Prima ex ipso præcepto, præfatio quocumque alio respectu, manat. Secunda oritur ex altero præcepto, quod impleri nequi absque fidei actu; ut si elicere actum charitatis velis, fides prærequiritur: neque enim diligere Deum potest, nisi illud credas. Per se igitur obligatur pueri, comparato rationis lumine, elicere actum fidei, sicut etiam juxta graviores Theologos, & præsertim S. Thomam tenentur Deum diligere amore charitatis. De alio tempore quo adulti astringuntur elicere fidei actus, disputant Casuista, & Probabilissimi beneficio, olim maximè, ab hac obligatione eximebant fideles. Quare Innoc. XI. damnavit hanc propositionem: *Fides non censetur cadere sub præceptum speciale, & secundum se.* Hanc etiam alteram damnavit: *Satis est actum fidei semel in vita elicere.* Similis est altera damnata ab eodem Pontifice: *Sufficit illa mysteria semel credidisse.* Heinc apparet præceptum fidei per se obligare, & quod non sufficit semel in vita, aut infra quinquennium actum fidei elicere. Casuista qui scriperunt post damnatas propositiones, disputant; num satis sit semel infra biennium, alii infra annum actum fidei elicere. Disputationes istæ non fovent, sed debilitant fidei exercitium, & ut mihi videatur, etiam vanae sunt. Christiani justi, non semel, sed plures in diem fidei actus elicunt. Nam quotidie Symbolum recitant, aliaque præces fundunt quæ vix, ac ne vix quidem absque fidei exercitio peragi valent. Peccatores quoque christianam, nisi sint celestissimi, symbolum, & alias preces recitant, Ecclesiis frequentant, Missam audiunt, sacrum Christi Corpus adorant. Quare pauci fideles reperiuntur qui frequenter actus fidei non edant. Vix Christianum reputarem qui infra annum semel tantum actum fidei elicere. Hanc actuum frequentiam definire non audeo, sed quisque meliori quo valet modo præceptum impleat. Vita Christianorum vita fidei, spei, & charitatis est. Vita corpora quotidiana indiget alimentis: & vita spiritualis & divina semel tantum in anno actus pariet? *Jussus ex fide vivit.* Si vivit, frequenter vitæ officia peragit. Dum Sacramenta suscipiuntur, actus fidei necessari sunt. Tempore

IX. „Eriam facta promulgatione Evangelii, non est necessaria necessitate mediis notitia explicita Trinitatis, aut mysterii Incarnationis, sed solum præcepti: atque adeo contingere, alicui potest salus, quin explicitè cognoscat Filium Dei incarnatum fuisse, & pro nobis passum. *Castropalaus tom. 2. tract. 4. disp. 1. punct. 9. num. 7.*

X. „Dubius in fide dubio voluntario, sed merè suspensivo, hæreticus non est. *Torrecilla, tom. 1. Sum. tract. 3. disp. 1. cap. 1. sect. 10. num. 144.*

XI. „Ut quis tanquam hæreticus habeatur, in foro interno, opus est ut cognoscat, & advertat in opinione sua procedere contra quod definitum est ab Ecclesia, ejus auctoritatem contemnens. *Torrecilla, tom. 1. Sum. tr. 3. disp. 1. cap. 1.*

CAPUT III.

De fide, & ejus divisione.

I. QUÆST. I. Quid sit fides? RESP. Fides theologica ab aliis virtutibus distincta deservit ab Apostolo ad Hebr. 11. his verbis: *Fides est substantia sperandarum rerum, argumentum non apparentium.* Communis inter Theologos notio hæc est: *Fides est habitus infusus, quo firmè et assènimè veritatibus à Deo revelatis, & ab Ecclesia propositis, Fides itaque theologica divine auctoritatis astitit: que revelatio nobis per divinas Scripturas constat propositione Ecclesie accedente.*

II. QUÆST. II. Quotuplex sit fides? RESP. Dividitur fides in actualem, & habitualem. Actualis est assensus supernaturalis firmus, & certus omnem excludens dubitationem, datus rebus à Deo revelatis propter auctoritatem ejusdem divine revelationis. Habituaalis est virtus infusa, quæ nos habiles permanenter reddit ad elicendos actus fidei cum auxilio gratiæ actualis. Rursus tribuitur in formatam, seu vivam, quæ gratia habituali, & charitate astitit, quæque per dilectionem operatur, educit fructus vitæ æternæ dignos; & in infernum, seu mortuum, quæ gratia habituali, & charitate caret. Illa in iustis, hæc in peccatoribus reperitur. Tandem fides alia est explicita, qua articulis à Deo revelatis expressè creditur; alia implicita qua creditur articulis in altero revelato. Creditis mysterium resurrectionis, & in eodem implicite credis iustorum resurrectionem.

III. QUÆST. III. Quotnam sit, & quotuplex obiectum fidei? RESP. Obiectum fidei est quod menti credendum proponitur. Duplex est. Aliud materiale, quod etiam appellatur formale quod, & sunt res omnes quæ creduntur, quarum Deus est obiectum primum, & cætera omnia sunt obiectum secundarium. Aliud est obiectum formale quo, seu ratio cur credimus; & est prima veritas obscurè revelans. Hæc formalis ratio, seu divina veritas revelans, quæ nos ad credendum inducit, postulat tanquam conditionem necessariam Ecclesie propositionem. Altera conditio est firmitas

do assensus. Tertia est obscuritas. Triplex fidei actus distingui solet, nempe credere Deo revelanti, credere Deum tanquam veritatem revelantem, & credere in Deum, quatenus in ipsam tendimus tanquam in ultimum finem.

IV. QUÆST. IV. Fiducia qua quis certè credit sibi esse peccata remissa, est ne fides theologica ad salutem necessaria? RESP. Adfirmant Protestantes Lutherani, & Calviniani, quorum errorem damnavit Tridentinum Concilium sess. 6. c. 9. Fides enim theologica est assensus præstitus articulis à Deo revelatis, ut dictum est. Fiducia verò de divina misericordia, qua sibi quisque promissiones divinas de peccatorum remissione applicat, est actus spæi, ad justificationem necessariis, minime verò justificationem efficiens, ut Lutherani fabulantur.

V. QUÆST. V. Quæ ab Ecclesia credenda proponuntur ut à Deo revelata, sunt ne evidenter credibilia? RESP. Aliud est evidenter verum, aliud evidenter credibile. Veritas evidens se ipsa mentis offertur. Illud dicitur evidenter credibile quod argumenta luculenta, & gravia proponunt tanquam dignum cui assensus præbeatur. Articuli fidei sunt evidenter credibiles, inquit *Plalm. 92.* Regius Propheta: *Testimoniis tua credibilia facta sunt nimis.* Perstringuntur istius evidenter credibilitatis argumenta.

VI. 1. Prophetarum vaticinia. 2. Fidei propagatio per universum orbem. 3. Martyrum innumera copia. 6. Testium dignitas omni exceptione majorum. Hæc & alia credibilitatis argumenta, quæ explicui tom. 1. in Decalog. lib. 1. diss. 1. c. 3, exponere Parochi populo debent, ut rationale sit ejusdem obsequium. Hæc quippe credibilitatis argumenta mentem preparant ad firmiorem fidei assensum.

VII. QUÆST. VI. Pia voluntatis affectio præcedere ne fidem debet? RESP. Affirmatur, ut fides prudens sit, argumenta is qui credit habeat oportet quæ evincant digna creditu esse ea quibus præbere assensum debet. At quia hæc credibilitatis argumenta rei credendæ obscuritatem non tollunt, ideo intellectus assentiri fidei obiecto nequit, nisi interno voluntatis motu adjuvetur. Obiectum enim obscurum flectere mentem nequit. Hunc obiecti defectum supplere pia voluntatis affectio debet.

VIII. QUÆST. VII. Quotnam sunt homines ad fidem theologiam? RESP. Sunt homines viatores. Quare neque in damnatis, neque in demonibus fides reperitur, cum sint omni supernaturali dono privati. Credunt utique, & contremiscunt, sed fide naturali, non theologica. Neque in beatis fides reperitur, quia quæ creditur, vident. In animabus verò purgatorum remanet fides, quia quæ credunt, nondum vident, sed in eisdem spes perseverat. Peccatores non infideles retinent fidem, tamen languidam, &

ut

ut dicitur, mortuam. In hæreticis verò nulla fides: non enim unum articulum negant, rationem formalem credendi, nempe divinam revelationem ab Ecclesia propositam, rejiciunt. Asserunt utique se credere propter revelationem; sed hæc divina revelatio ab ipsis singulis, non ab Ecclesia proponitur.

CAPUT IV.

De necessitate credendorum.

I. QUÆST. I. Utrum necessaria fides sit ad salutem? RESP. Duplex necessitas: una mediis, altera præcepti. Illud est necessarium necessitate mediis, sine quo culpa haberi nequit, etiamsi ejusdem omissionis culpa careret. Sic infantes decentes sine baptismum, non consequuntur gloriam æternam, etiamsi omissionis baptismatis inculpata iisdem sit. Illud verò est necessarium necessitate præcepti, cuius inculpata omisio non impedit affectionem finis, culpabilis verò neglectus impedit. Quod est necessarium necessitate mediis, est simul necessarium necessitate præcepti; sed non è contrario. Præcepti necessitas adultos dumtaxat ligat. Necessitas mediis duplex. Alia semper in re, ut necessitas gratiæ habitualis, fidei, spæi, & charitatis; alia in voto, ut necessitas baptismatis respectu adultorum, qui gratia habituali ornat cum solo voto baptismatis salutem assequi queunt.

II. Fidem necessariam esse necessitate mediis in parvulis, tum in adultis, nemo in disputationem vocat. De fide actuali sermo nunc est.

III. Omnibus adultis ratione prædictis necessaria est necessitas mediis fides interna actualis, explicita, & supernaturalis, tum ad justificationem, tum ad gloriam. Quare adulti ratione utentes, & in infantia baptizati nequeunt sine fide actuali salutem æternam assequi.

IV. QUÆST. II. Quotnam articuli credendi sunt necessitate mediis? RESP. Omni tempore omnibus necessaria semper fuit fides explicita. Dei auctoris supernaturalis, & remuneratoris necessitate mediis, ut docet ad Hebr. 11. S. Paulus. *Sine fide impossibile est placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator sit.*

V. Post lapsum humani generis in peccatum, tum sub lege nature, tum sub lege Moysis fides actualis in Christum Redemptorem saltem implicita, omnibus adultis necessaria semper fuit necessitate mediis, ut communiter Theologi docent.

VI. Adultis omnibus post promulgationem Evangelii necessaria est explicita fides Trinitatis, & Incarnationis necessitate mediis ad æternam salutem consequendam. Veritas hæc expressè traditur in Evangelio. S. Mattheus cap. 28. *Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* S. Joannes cap. 16. *Predicatum Evangelium omni creature: qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur.* Opinio contraria quam defendit P. Sporer, qui pro eadem citat Layman, Ta-

Tom. I.

nerum, aliosque juniores falsa est, & luculentis Dei testimonis adversa.

VII. Salmanticenses tr. 21. cap. 2. pun. 2. n. 18. Roncaglia tr. 6. c. 2. q. 3. alique Casulisti defendunt contingere per accidens posse ut alius fide Christi tantum implicita justificetur. Quoniam, inquit, evenire potest ut catechumenus proponatur Deus ut auctor, & finis supernaturalis, nulla expressa mentione facta Christi, & Trinitatis. Verum habet. Sed contingere etiam potest, quòd neque mentio fiat Dei auctoris supernaturalis. Quid inde? Arbitraria & penitus commentitia est distinctio data per se & per accidens in hac causa. Divinè enim Scripturæ aperta sunt. Experientia quam adhibuit Salmanticenses, nimis levida est, cum justificatio impij experientie nostræ limites transillat. Ineptè pro hac opinione allegatur S. Thomas.

VIII. QUÆST. III. Ignoranti mysteria Incarnationis, & Trinitatis neganda ne absolutio est? RESP. Sententia adfirmans communis est, & contraria penitus falsa. Quare merito damnata est hæc thesis ab Innoc. XI. *Abolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantia mysterium fidei, & etiam per negligentiam culpabilem nesciat mysterium sanctissime Trinitatis & Incarnationis D. N. Jesu-Christi.* P. Viva in hanc thesism com. n. 7. distinguit absolutionem licitam ab invalida, & plura ibi involvit quæ meo iudicio falsa sunt. Quomobrem adulti qui hæc ignorantia obducti sacramenta frequentant, repetere Confessiones, utporè nullas, debent.

IX. QUÆST. IV. Quotnam sunt fidei capita quæ præcepti credere adulti obstringunt? RESP. Omnes adulti ratione prædicti scire, & credere tenentur explicitè omnes articulos contentos in Symbolo. Nam Symbolum istud summam continet christianæ professionis, inquit *lib. de fid. & symb. cap. 1.* S. Augustinus. *Est autem fides catholica in Symbolo nota fidelibus, memoria mandata, quantum res passa est, brevitate sermonis, ut incipientibus, atque lallentibus, eis qui in Christo renati sunt, nondum Scripturarum divinarum diligentissima, & spirituali tractatione, atque cogitatione roboratis, paucis verbis credendum constituitur.* Omnes itaque adulti præfata Symboli mysteria memoria tenere debent ita ut de hisdem interrogati respondere sciant. Debent igitur credere, & scire expressè, Deum esse unum, omnipotentem, creatorem universi, omnium visibilium, & invisibilium, salvatorem generis humani, omnis sanctitatis, & gratiarum datorum, qui peccata dimittit, gloriæ largitorem: & hunc Deum unicum esse, trinum in personis tribus distinctis, quarum una non est alia & omnes tres unum sunt.

X. De articulis qui humanitatem Christi spectant, scire & credere omnes debent quòd secundum personam, nempe Filium Dei factus homo sit, qui appellatur Christus, estque Deus homo. Non requiritur ut expressè sciant unionem nature humanæ cum divina factam esse in persona, & alias difficultates etc. Scire quoque & credere debent quòd Christus conceptus sit virtute Spiritus

E

tus

mortis per se urget præceptum, non solum quia tum demon suos aggressus redintegrat: Cui resistite fortes in fide, inquit S. Petrus ep. 1. cap. 5. verum etiam quia illo potissimum tempore perhibere professionis suæ testimonium Christiani obstringuntur. Et ut paucis omnia complectar, cum Christianorum vita milita sit super terram, S. Paulus hortatur omnes ut *sumentes scutum dei* stentur adversus potestates tenebrarum pugnent, revera assequi bravium veniunt.

CAPUT VI.

De præcepto divino, & Ecclesiastico confitendi doctrinam christianam cum fidei, tum morum.

I. QUÆST. I. *Daturne præceptum confitendi exterioris fidem christianam?* RESP. Adfirmant omnes. Hoc divinum præceptum duplex est, adfirmans, & negans. Nunc de primo sermo est. Exterior fidei manifestatio fieri potest verbis, signis, nutibus, gelibus, & actionibus ex peculiari institutione, aut communi acceptione fidem exprimentibus.

II. Præceptum divinum fidei exteriori consistende frequenter inculcat Christus *Matth. 10.* inquit: *Omnia ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego cum coram Patre meo.* Urget præceptum istud 1. cum populo periculum insit descendendi a fide, vel in eadem vacillandi. 2. Cum is indiget in ea confirmari. 3. Quando cogitur alios Religionem catholicam docere. 4. Quando ex silentio nostro suspicio oritur, aut oriri potest non a fide recedere. In his & similibus casibus urget præceptum exterioris confessionis.

III. QUÆST. II. *Qui interrogatur de fide catholica, peccatne, si taceat?* RESP. Distinguere Theologi solent interrogationem factam à potestate publica, ab interrogatione facta à potestate privata. Convenit penes omnes peccare contra præceptum fidei consistende Christianos, qui interrogati de rebus fidei à publica potestate sedente pro tribunali, silent, palamque fidem profiteri omittunt. Quarè damnata jure est sequens thesis: *Si à potestate publica interrogatur, fidem ingenue confiteri, ut Deo, & fidei gloriosum, consilio; tacere ut peccaminosum per se non datur.* Si interrogatio fiat à persona privata, tum spectanda sunt circumstantiæ personarum, temporis, & loci. Si enim circumstantiæ ex silentio periculum subirent, si Dei honor detrimentum pateretur, tunc præceptum confessionis urget, etiam si interrogatio facta à persona privata esset. Tenentur quoque respondere fideles superiori catholico interroganti de fide. Quod verum habet, etiam si princeps laicus sit: quia licet ad illos non atineat interrogare de rebus fidei, accidere tamen potest quod eorum sit scire, utrum propti subditi sint Catholici. Dum Catholicus videt sacras imagines conculcari, profiteri fidem suam astringitur, ut quoad fieri potest, injuriam Deo, & sacris imaginibus irrogatam propulset.

IV. QUÆST. III. *Licitumne est aliquando ty-*

raniam fugere, ut castro ad fidem confitendam evitetur? RESP. Negavit Tertullianus in libro de *Fuga in persecutione*; ejusque errorem amplexi sunt Montanista. Errorem Tertulliani confutarunt Patres manifestis Evangelii testimoniis. S. *Matth. cap. 10.* inquit: *Cum vos persecuti fuerint in civitate ista, fugite in aliam: & cursus c. 13. Qui in Judea sunt, fugiant ad montes.*

V. Episcopi, Parochi, alique Pastores fidei gere licite possunt, & interdum debent cum tyranni in ipsos sevant, & alii ministri adfunt qui ministrare spiritualia subsidia queant gregi, ut exemplo invictissimi Athanasii constat; docetque Angelicus *lect. 3.* in Joannem. Contra, quando nulli ministri adfunt, & oves gravi premuntur necessitate, & sunt in gravi periculo fidei amittendæ, tunc fugere Pastores nequeunt, sed vitam exponere pro gregis salute debent, ut c. 10. Joannes ait: *Nam bonus Pastor animam suam dat pro ovibus suis. Mercurius autem.... dimisit oves, & fugit.* Qui non sunt Pastores, titulo charitatis, non justitia tenentur urgente gravissima necessitate fratribus succurrere.

VI. QUÆST. IV. *Qui curam animarum habent, tenenturne fidei professionem palam edere?* RESP. Adfirmant omnes, idque decrevit Concilium Tridentinum *sess. 24. cap. 1.* Decretum Tridentinum confirmavit, & amplificavit Pius IV. in *sua motu propria*, cujus initium est *Institutio nobis.* Et rursus S. Pius V. in sua constitutione, que incipit *In sacrosancta* &c. jubet ut omnes Doctores, Magistri, Regentes, Lectores, Concionatores &c. fidei professionem emittant. Et hæc decreta sub gravi culpa obligant, ut communis sententia docet. Beneficarii curam animarum habentes tenentur intra bimestre à die parricidæ possessionis fidei professionem emittere in manibus Episcopi, aut ejus vicarii, alioquin non faciunt fructus suos, & ad restitutionem tenentur, ut communior & probabilior docet sententia. Vide *r. 1. in decal. lib. 1. dist. 1. c. 13.* Præfatis constitutionibus subditi sunt etiam Patriarchæ, Primates, Archiepiscopi, & Episcopi.

VII. QUÆST. V. *Negaretne fidem qui negaret se esse Christianum?* RESP. Adfirmat *tract. 103.* in Joannem S. Augustinus. Qui enim se Christianum negat, ipsum Christum pernegat, idem idendum de eo qui negaret se esse *Papissam, Pontificium Romanensem*, quando interrogatio fieret ab hæreticis religionis causa. Similiter fidem negaret qui interrogatus, utrum turca sit, an Lutheranus, adfirmaret, dummodo finis interrogantis esset, ut Religionem respondentis compertam haberet; secus si interrogatio aliò spectaret. Qui negaret se esse Clericum, Sacerdotem, Religiosum, non negaret fidem; reus tamen mendacii esset, quidquid contra asserant quidam Probabilistæ. Non est licitum vitandæ mortis causa adolere thos Idolo, eidemque genua flectere, vel alia religionis signa exhibere, quamvis interioris fides illibata servetur. Quando enim suapte natura actiones externæ religionem redolent, numquam exerceri licite valent ad restandam venerationem erga Idolum. Exemplum Naaman Syri, quod

quod opponi solet, vanum est, ut suo loco palam fiat. Non est licitus usus ceremoniarum, que sunt fidei religionis veluti tessera, sapiuntque superpositionem.

VIII. Non licet Christianis infidelium vestibus per se institutis ad falsæ sectæ protestationem uti, quidquid in oppositum asserat Azorius cum quibusdam aliis. Quamquam enim vestes absolute ad corporis ornatum institutæ sint, & sub hoc aspectu licitus sit earum usus; tamen cum determinatæ sunt ad falsam sectam profitendam, tunc nullo modo usurpari licite queunt. Vide *tom. 1. in Decal. lib. 1. dist. 1. c. 14.* Licitus est ingressus justis de causis in templa hæreticorum, in synagogas Judæorum, & infidelium: quoniam talis ingressus in communi hominum existimatione non reputatur religionis officium, seu protestatio. Si tamen Princeps hæreticus juberet ut Catholici propriæ ditioni subditi ingrederentur hæreticorum templa religionis causa, mortem potius optetere Catholici deberent, quam simili parere decreto. Urgente extrema necessitate licitum est hæreticorum templa adire ad baptismum suscipiendum.

IX. Licitum quoque est comedere idolotya, seu cibos consecratos Idolis, dummodo superstitionis suspicio, scandalum & falsæ sectæ cultus abire, ut ex S. Paulo 1. *Corinth. 10.* colligitur. *Omnia quod in melleo venit, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam.* Catholici transientes per regiones hæreticorum nequeunt diebus vitæ carnes comedere, sub lata necessitate. Servanda enim ubique sunt Ecclesiæ præcepta. Ad mortem tamen vitandam, aliudve grave incommodum licitus est carniæ usus. Si tamen in contemptum religionis comestura carnis præcipiatur, subeunda potius mors esset, quam in contemptum propriæ veræ religionis cibos vitatos comedere.

X. QUÆST. VI. *Peccantne contra præceptum confitendi fidei, qui erubescunt publicam confessionem doctrinæ, que mores regit?* RESP. Religio

christiana, ut dixi alias, credendis, agendisque veluti duobus cardinibus veritur individuali. Utraque ergo pars & credendum, & agendum publicè consistenda est. Primis Ecclesiæ saculis credenda persequebantur ethnici tyranni, sed agenda venerantur. Contra ultimus Ecclesiæ temporibus agenda infestantur nonnulli ipsius christiænæ Religionis professores. *Qui me erubescit* (inquit Christus *Luc. 9.*) *& sermones meos, hunc Filius hominis erubescet* &c. Christus non ait, qui erubescit confiteri Divinitatem, Trinitatem, Deum Creatorem, & alia splendida arcana, que mentem dumtaxat illustrent; sed ait qui *Me erubescit*: id est me hominem humilem, opprobriis, contumeliis, derisionibus læcissimum, crucifixum, mortuumque: subdit: qui erubescit *sermones meos*. Qui sunt Christi sermones? sunt morum præcepta, que carni concubunt, appetitiones coercent, animum inflatum deprimunt, penitentiam jubent, in illecebras, tripudia, mundi pompas, luxum, libidinem, divitiarum amorem prohibent. *Qui me erubescit coram hominibus.* Non sufficit hæc omnia corde confiteri, sed ea *coram hominibus* manifestanda, & defendenda sunt. Non fat est profiteri credenda utrumque, sed pura, & illibata, ut illa Christus revelavit, propugnanda sunt. Eadem ratione non sufficit quantumque Moralem profiteri; sed necessaria est confessio publica Moralis christiænæ, que per arctam, & angustam viam ducit, que separat homines à mundi pompis, spectaculis, comediis, aliisque illecebris. Necessaria est professio Moralis puræ, & immaculatæ, que simplex est, & ingenua, que cavillationes, & bilingues distinctiones detestatur.

XI. QUÆST. VII. *Licitumne aliquando falsam simulare religionem verbis, aut factis?* RESP. Ex iis que dicta sunt, patet numquam hoc licitum esse. Adversus quascunque simulationes constitutionem edidit Benedictus XIV. insertam *tom. 1. sui Bullarii, num. 89.* cujus initium est *inter omnigenas.* Ex qua pauca excerpto, & infra subdicio. (a)

CA-

(a) I., Ordientes itaque à negotiis fidei, sine qua impossibile est placere Deo, omnibus, & singulis istius Regni Fidelibus, qui Ecclesiæ catholicæ communionem retinere cupiunt, districte precipimus, & jubemus ut caveant, ne ad occultandam, quam licitum & necessè est aliquando christiænæ Religionis professionem, aliqua faciant, aut admittant, contra Evangelicæ præcepta, & instituta; præsertim verò, que protestationem includunt Mahumeticæ sectæ; idèque si circumfessionem susceperint, sciant quod Christus ipsis, Apostolo attestante, nihil proderit. Nomina Turcica, quorum nec memores esse deberent, per labia sua assumere: abominanda infidelium templa, que Molcheas vocant, frequentare: ecclesiasticorum jejuniorum dies carniæ esu profanare, & hæc eo fine, ut Mahumetani credantur, prorsus devitent. Hæc enim omnia, et si fides Christi in corde teneatur, fieri nequeunt, sine Mahumetis errorum simulatione, sinceritati christiænæ contraria, que mendacium in re gravissima continet, & virtutem fidei negationem, maxima cum Dei injuria, proximi que scandalo includit.

II., Multo vero magis quam à publica potestate interrogatur, illicitum sibi esse sciant Mahumeticæ sectæ se additos profiteri; sed illud noverint esse tempus quo eos oportet, fumentes scutum fidei, non solum corde credere ad justitiam, sed etiam ore Christum confiteri ad salutem: aliquo si eum coram hominibus negare ausi fuerint, & ipse negabit eos coram Patre suo.

III., Impius pariter, & illicitus est illorum Servig Christianorum abusus qui, ex hæc vita migraturi, cadavera sua Turcarum sepulchris mandati cum istorum assistentia, & Mahumeticis adhibitis ritibus permittunt, aut jubent. Etenim si Christum in vita erubescere minimè debent, quanto

ma-

CAPUT VII.

De infidelitate, ejusque variis speciebus virtuti fidei oppositis.

TRiplex infidelitas. *Negativa*, quæ est mera carentia, ut sic dicitur fidei in eo qui nullo modo fidei audit. Hæc peccatum non est, sed peccati pena. Quare damnata hæc thesis est: *Infidelitas pars negativa, in quibus Christus non est prædicatus: peccatum est.* Altera infidelitas est *privativa*. Hæc positivè resistit fidei prædicationi, recusatque fidem suscipere. Tertia est infidelitas *positiva contraria* in eo qui non modo fidei luminæ, & prædicationi oculos claudit, verum etiam errores veræ fidei contrarios obfirmatè defendit. Hæc infidelitas *contraria* triplex est; Paganismus, Judaismus, Hæreticismus. Dicitur autem *Paganismus* error voluntarius resistens fidei nondum susceptæ. Ad Paganismum reducitur Atheismus, Deismus, & Mahumetismus. *Judaismus* est error contra fidem susceptam in figura. *Hæreticismus* est error cum pertinaciâ resistens fidei in manifestatione veritatis susceptæ.

II. QUÆST. I. Tolerantur infideles licet queant inter Catholicos? RESP. Absolutè, & præcise omni respectu hæc tolerantia illicita videtur. Spes majoris boni, communis utilitatis, & majoris mali vitandi inducere Principes potest ut infidelis ditionibus infideles tolerant, si nullum fidei præjudicium inferant. Hæreticorum tolerantia majorem postulat causam.

III. QUÆST. II. Potest ne Ecclesia aut seipsa immediâtè, aut Principum ope infideles non subditos ad fidem suscipiendam cogere? RESP. Negat communis sententia cum S. Thoma 2. 2. q. 10. art. 8. & emittit ex D. Paulo 1. Cor. 5. ajente: *Quid mihi de his qui foris sunt judicare?* Quare infideles non subditos neque ad audiendam Evangelii prædicationem compellere Ecclesia potest: quia si nequit eisdem cogere ad fidem suscipiendam, neque potest illos compellere ad eam audiendam. Si verò de Judæis subditis sermo sit, potest illos compellere ad audiendum Evangelium, quia de Judæis peculiaris ratio viget. Hi enim in figura, & in promissionibus veteris legis, quam

profiterentur, Evangelium susceperunt. Et usque Ecclesiæ Romæ compellentis Judæos Romæ degentes ad audiendum Evangelium, sententiam nostram confirmat. Neque heinc sequitur coactio ad fidem: quia licet auditio Evangelii præparet ad fidem, nullo tamen modo cogit. Auditores enim omnino liberi remanent. Infideles verò omnes, sive subditos, sive non subditos, qui prædicationem Evangelii impediunt, compellere Ecclesia valet. Prædicatores tamen non armis, aut militibus, sed patientia, humilitate, mansuetudine, pœnitentiâ, pace, & tranquillitate ornati annuntiare Christi Evangelium debent. Nequit verò Ecclesia privare Principes infideles sibi non subditos dominio, quo possuntur in subditos, servosque christianos, ut ex ipso Evangelio habetur Matth. 22. *Reddite ergo quæ sunt Cæsari Cæsari, & quæ sunt Deo Deo.* Idemque docet S. Petrus epist. 1. c. 2. Infideles verò in catholicis regnis jurisdictionibus in Catholicos capaces non sunt. Quare non est permittendum ut Judæi habeant servos, & ancillas christianas, ut constat ex cap. Cum Judæi 2. de Judæis.

CAPUT VIII.

De communicatione fidelium cum infidelibus.

Duplex communicatio. Altera religiosa, civilis altera. Prima veita est. Quare omnis communicatio in precibus, ritibus, sacris, aliisque Religionis exercitiis peccatum est contra fidem. Civilis absolutè licita est, nisi occurrat periculum subversionis.

II. Heinc non licet Christianis vendere ea que eorum sacris, & vanc religionis ritibus inserviunt. Quare peccatant Christiani qui Judæis fabricarent synagogas, & cæteris infidelibus templa, idola, altaria, vestes sacerdotales, delubra, & cætera id genus. Alia verò que adia phora sunt, quibus malè vel benè uti infideles valent, vendi licetè possunt.

III. Decem sunt casus in quibus Ecclesiæ decreto prohibita est Christianis communicatio cum infidelibus. 1. Cohabitatio. 2. Interventus ad eorum convivium. 3. Eorum azymis vesci. 4. Cum

Diff. I. de Fide, & Spe, Cap. VIII. & IX.

isdem balneo ingredi. 5. Medicinas ab illis accipere. 6. Illorum medicis uti. 7. Judæorum filios à Christianis nutrire. 8. Famulatum illis exhibere. 9. Servitibus jugo se illis subdere. 10. Illos legatarios instituire.

IV. Ad primum casum quod attinet, ea habitatio prohibetur quæ veram familiaritatem præferat. Servos habere Judæos, & Saracenos vitatum Christianis absolutè non est ad opera laboriosa, eisdem tamen domi retinere non expedit ob familiaritatis speciem. Accessus ad Judæorum convivium vitatus est, quod Judæi cibos discernant, & plures ut immundos respiciant. Azyma manducare ritu Judaico interdicitum est, secus necessitate impellente. Ingressus in balneum ex condico vitatus est, secus si casu fortuito id eveniat. In quinto & sexto casu prohibetur accessus Medicis Judæos ad Christianorum curam, necessitate urgente sublata. Quod dicitur de Medico, idem de Chirurgo Judæo dicitur est. Laetare Judæorum filios sive in domibus Judæorum, sive in domibus propriis, feminis christianis prohibitum absolutè est: quoniam utrobique familiaritas intervenit. De famulatu in octavo, & nono casu dictum jam est. Terras tamen Judæorum colere non prodit famulatus rationem. Quare coloni, & alii opifices non comprehenduntur sub hac prohibitione. Institutio Judæorum in heredes, vel legatarios veita est, sive legatum, aut hereditas relinquatur universitatibus, sive collegiis, sive personis. In gravi tamen necessitate constitutus potest aliquid legari titulo elemosinæ. Catechumeni exempti sunt ab hæc lege, quia pro Catholicis habentur.

CAPUT IX.

De heresi, & apostasia à fide, & panis in hæreticos latis.

Hæresis est error intellectus voluntarius, & pertinax contra aliquam veritatem fidei catholicæ, in eo qui fidem recepit. Dicitur error intellectus, quia fides in intellectu residet, atque adeo in intellectu quoque error idem contrarius reperiri debet. *Voluntarius*, quia sine libertate peccatum nullum. *Pertinax*, quia cum hæresis electionem significet, requirit obstinatum in errore deliberationem. Ut quis pertinax dicatur, oportet ut sciet, & advertens aliquem errorem deliberatè teneat contra definitionem Ecclesiæ catholicæ. Quare sicut ad veram fidem requiritur conditio Ecclesiæ præponentis, ita ad veram hæresim exigitur ejusdem Ecclesiæ contemptio. Non requiritur tamen ut quis directè contemneret Ecclesiam velit, sed fat est quod sciat se tenere errorem contra Ecclesiæ definitionem. Pertinacia hæc accipitur pro deliberata electione voluntatis, sive ex infirmitate, sive ex furoris impetu oritur: nec necessaria est mora, sed temporis momento crimen hæreticis; sicut & alia crimina, patrare quis potest. *In eo qui fidem recepit.* Error in eo qui idem catholicam non re-

cepit, infidelium, paganum, judæum, secus hæreticum constituitur valet.

II. Duplex hæresis, alia *formalis*, alia *materialis*. Formalis illa est quam nonc definiti. *Materialis* est, cum quis aliquid contra fidem credit, aut profert, ignorans illud ad fidem pertinere. Si ignorantia sit invincibilis, hæresis materialis est sine culpa; si vincibilis, cum culpa; dummodo tamen error non sit affectus ob finem liberi obloquendi, & vivendi, aut contradicendi Ecclesiæ auctoritati: quoniam tunc est hæresis formalis. Hæresis quoque materialis est, cum quis exterius errorem pronuntiat contra fidem, absque interno consensu. Rursus dividitur hæresis in *mentalem*, seu *mentem internam*, atque in *internam simul*, & *externam*. Illa intra mentem, & animum sistit, & nullo exteriori signo manifestatur. Quando verò exterius prodit, tunc est interna simul & externa. Rursus hæresis formalis interna simul, & externa dividitur in eam, quæ est *manifesta per se*, quæ etiam publica dici solet, quæque non modo signis, verbisque prolata est, sed etiam coram pluribus audientibus; & in eam quæ est *occulta per accidens*, quæ etiam *privata* appellatur, quæque licet verbis, & signis, exterius prolata sit, id tamen evenit nemine audiente, aut vidente. Denique alia est *affirmativa*, dum quis errorem contra fidem mente conceptum verbo, signove palam profertur coram omnibus; & alia *negativa*, cum quis de hæresi juridicè convictus, hæresim suam fateri pertinaciter recusat.

III. QUÆST. I. Utrum dubius in fide hæreticus habeatur sit? RESP. Disputant in utramque partem Theologi; sed dissidium de voce potius est quam de re. Convenit penes omnes dubium ex infirmitate ortum hæresim non sapere, neque hæreticum constituitur. De solo dubio pertinaci quæstio est. Si dubium juxta metaphysicæ leges spectetur; juxta quas intellectus suspensus manens & anceps, nullum assensum, vel dissentium elicit, tunc non esse sic dubitantem hæreticum certum est. Verum quia in praxi contingere vix, ac ne vix quidem potest aliquem pertinaciter dubitare quia aliquid judicium reflexum ferat, quo judicet res fidei dubias esse; idcirco in praxi hæreticè voluntatis sunt qui pertinaci animo de rebus fidei dubitant. Heinc ortum est commune axioma: *Dubius in fide infidelis est.* Qui dubitant ob difficultates quæ in fidei articulis insurgunt, atque harum difficultatum pondere pressi imperant suspensionem assensus, peccant adversus fidem: quoniam dum deliberatè assensum cohibent, eo ipso, sin explicitè, reipsa tamen approbant diffinitum momenta contra fidem, contemnunt definitionem Ecclesiæ, quam sciunt talem articulum definisse, & proprio judicio res fidei metri addunt. Si verò idem intellectum ab articulo rum fidei contemplatione abstrahunt, ut defatigantur declinent, & laborem, & à periculo dubitandi se subducant, nullo modo peccant. Qui his angustiis se exagitantem sentit, actus fidei elicit, & à consuetudine desistat. Spectanda semper est dubitantis indoles, & status. Si qui

minus quam ejusdem tremendo judicio sustendi sunt; ne & ipse eisdem coram æterno suo Patre erubescat.

IV. Munus itaque Episcoporum, Parochorum, & Missionariorum erit, ferèd Christianos illos qui supradicta, cum ingenti fidei injuria, nefariè præsumunt, docere, & admonere, quod frustra sibi de christianæ legis custodia, & zelo, dequæ filiorum in eadem educatione blandiantur: quoniam vel in uno storum deficientes, facti sunt omnium rei. Itaque ipsi aperte denuntiant, quod quisquis metu cujuslibet potestatis, vel temporalium amittendorum formidine, fidem suam prodit, itam Dei super se provocat, seque, nisi resipiscat, ab omni salutis spe extraneum reddidit; quoniam magis timet hominem quam Deum, & momentanea retinere, quam æternè acquirere mavult. Si qui autem obstinati in hujusmodi via impiorum pergere velint, incapaces erunt Sacramentorum in vita, & si impenitentes decesserint, suffragiorum post mortem; ad que nullus Ecclesiæ minister illos admittere præsumat; alioquin à proprio Episcopo canonicis pœnis ad præscriptam etiam supradicti Albani Concilii, plebendus erit.

V. Arcendæ pariter à Sacramentis Ecclesiæ sunt illæ mulieres quæ nuptiarum nomine in Turcarum contubernium admittit zelantes christianæ Religionis professionem, ibi vitam agunt ab omni Religionis exercitio remotam; eisque à Pastoribus denuntiandum est, ne salubris æternæ fidei collocent in ea fide, quam sine operibus mortuam, in corde tantum utiliter conservare posse sibi persuadent.

dubitat, scrupulis angatur, dubitationes flocci faciat, & alio mentem divertat. Qui deliberatè dubitat ob difficultates quæ sibi occurrunt, paratus corrigi, non ob auctoritatem Ecclesie, sed ob rationes, quibus fiat suis difficultatibus, tamquam hæreticus habendus est. Quoniam is nec Deo, nec Ecclesie desinenti talem articulum à Deo esse, fidem adhibet; sed unice proprio cerebro fidit.

IV. QUÆST. II. *Quid sit apostasia?* RESP. Apostasia est recessio hominis baptizati à tota fide, ut ait S. Thomas 2.2. q. 12. art. 1. Apostata dicitur ab hæretico. Hic enim unam aliquam veritatem evangelicam sciens, & pernicax denegat, plures alias admittit, & Christum, atque ejus Religionem se profiteri jactat; Apostata vero Christo, & ejus universæ Religionis nuntium remittit, ut patet in Juliano Apostata. Apostata quoque vocatur ut ab aliquo, quem profecti sunt, ordine recedunt. At isti eo ipso à christiana Religione non desiciunt.

V. QUÆST. III. *Quanam sunt poenæ in hæreticos latae?* RESP. Duo sunt poenarum genera. Primum poenarum genus spirituale est, nempe excommunicatio, irregularitas, privatio potestatis spiritualis in illis qui sacris sunt addicti. Quarta poena est privatio dignitatum, & beneficiorum, ac inhabilitas ad ea in posterum obtinenda. Quinta est privatio sepulture.

VI. Quatuor sunt poenæ temporales. Prima est bonorum omnium confiscatio. Altera est infamia, qua hæretici indigni quocumque honore, & dignitate indignant. Tertia est poena carceris. Ultima est capitis damnatio.

VII. QUÆST. IV. *Quanam subjacent poenis laici hæretici?* RESP. Hæreticus qui hæresim merè internam concepit, recensitis poenis non subjacet, quia, ut commune fert axioma, Ecclesia non judicat de internis. Similiter hæreticus merè externus ab his poenis immunis est, quia hic non est verus hæreticus. Excommunicatio autem lata est in hæreticos veros. Hoc autem in foro interiori intelligitur: nam si hæreticus externus ad tribunal deferatur, iudices illum ut hæresion fontem judicant. Quilibet ergo Confessarius absolvet eum potest, qui aut merè internus, aut merè externus hæreticus est. Qui verò hæreticus est tum internus, tum externus, licet occultissimus, qui in proprio cubiculo, nemine præsentè, hæresim mente conceptam pronuntiat, excommunicationi obnoxius est, nec valet à quolibet Confessario absolvi. Tunc autem externa hæresis est quando verba, vel signa expresse, & completè conceptam hæresim produunt; ita ut adstantes verè concipere hæresim possent. Si actio externa levis sit, non sufficit ad hæresim manifestandam. Similiter verba æquivoca non sufficiunt in foro exteriori ad constituendam hæresim verè externam: hæreticus internus non fit externus, si dormiens in somno pronuntiet conceptam hæresim.

VIII. QUÆST. V. *Lata ne excommunicatio est in credentes, fautores, receptores, & defensores hæreticorum?* RESP. Illi dicuntur credentes, qui

erroribus hæreticorum fidem adhibent, & hanc fidem signis, & verbis sedant, subjacent excommunicationi late in hæreticos. Illi dicuntur hæreticorum fautores, receptores, & defensores qui in eorumdem errores conspiciunt, aut opem ferunt ne comprehendatur à iudicibus, aut in propaganda hæresi auxilium porrigunt: idque & omisione, ut si quis interrogatus à iudicibus revelare hæreticum recusaret, si consignatum propria custodie, illum custodire negligeret; & commissione dum quis verbis laudat, aut auxilio juvat hæreticum, ut effugiat. Receptores, & defensores appellantur qui fugientem hæreticum, aut se occultatè hospitio recipiunt in propria domo, ditione, aut regno.

IX. QUÆST. VI. *Permissum ne Catholicis est disputare cum hæreticis?* RESP. Laicis, tamen si doctis, vetum est sive publicè, sive privatim cum hæreticis de rebus fidei disputationem inire. Contendunt aliqui, laicos doctos non comprehendendi in cap. *Quicumque*, §. *Inhibemus* de hæreticis in 6. quia, inquit, dum laici docti sunt, cessat finis legis. Contraria sententia mihi probabilior est. Si lex solos indoctos scelerare, frustranea esset, quia lege naturali indocti interdictioni sunt dispositi. Occurrere tamen casus possunt in quibus laici valeant, immò & debeant, si respecta docti sint, cum hæreticis disputationem suscipere. Nam si hæretici conclusionibus, aut disputationibus tentent Catholicos pervertere, & apud Clericos deessent; tum deberent in arenam descendere, & Catholicos defendere. Sub hoc decreto comprehenduntur etiam Religiosi laici, cum sit eadem legis ratio.

CAPUT X.

De libris prohibitis.

I. Librorum prohibitio antiqua est, & habetur in Act. cap. 19. *Muli autem ex eis qui fuerant curiosa scitari, contulerunt libros, & combusserunt eorum omnibus.* Concilium Nicæanum Arii libros comburi jussit, ut narrat Socrates, lib. 1. cap. 6.

II. Duplici ratione hæreticorum libri prohibentur, tum ut malum seductionis impediatur, tum ut hæretici confundantur. Libri hæretici proscripsi sunt in *Bulla Cæni*. Sub hac prohibitione non comprehenduntur libri Judæorum, & Mahometanorum, vel Ethnicorum. Hæc prohibitio annexam habet excommunicationis poenam quatuor occurrentibus conditionibus. 1. Ut libri sint hæreticorum. 2. Ut hæresim doceant, aut de Religione tractent. 3. Ut scienter legantur, retineantur, vel imprimantur. 4. Ut abique auctoritate summi Pontificis id fiat. Illi libri de Religione tractant qui exponunt Scripturam sacram, & Theologiam; qui res Monachorum, Clericorum, Sanctorum cultum, & ritus interpretantur; secus qui res philosophicas, historicas, aliasque inferiores artes versant.

III. Qui legit librum auctoris catholici in quo essent descripti errores hæreticorum, poenis *Bulle* non subjacet, quia liber non hæreticus, sed ca-

catholicus est. Idem dicendum de legente librum auctoris catholici in quo essent ob ignorantiam aliqua hæresis scriptæ. Nec refert quod libri hæreticorum sint calamo exarati, aut typis editi. Qui legit concionem, orationem, epistolam, disputationem hæreticè continentem hæresim, subjacet *Bulle* poenis, quidquid in oppositum docet Sanchez. Quare non est admitenda opinio P. Spuer, qui cum Sanchez, Layman, & aliis docet, non incurrere excommunicationem illum qui legeret scripturam hæreticè minorem decem foliis. Datur tamen parvitas materiæ in hac lectione. Quoniam hæc? Azorius unum, vel alterum vesiculam assignat; Suarez duas, aut tres lineas; Sanchez folii paginam; Fagundez paginam cum dimidia assignat; & quisque pro arbitrio loquitur. Designari certa regula nequit. Deliberata lectio culpa veniali non caret. Quare unica & tuta via est omnino abstinere ab hac lectione. Spectanda tamen sunt circumstantiæ personæ legentis, rei quæ legitur, & alia ejusmodi, ut definitur culpe gravitas possit.

IV. Qui legit librum hæretici, qui nullo modo de Religione tractat, non subjacet poenis latis in *Bulla Cæni*. Libri tamen Hæreticarum, Lutheri, Calvini, aliorumque omnes in quacumque materia vitii sunt.

V. Ut quis poenas in *Bulla* contentas incurrat, oportet ut *scilicet* legat, seu requiritur notitia juris, & facti: scire nempe debet & lectionem libri hæretici esse veritatem & librum quem legit, esse hæreticum. Eisdem poenis subjacet, qui librum hæreticum alteri legendum tradit, ut legentem audiat. Qui verò casu fortuito alium legentem audit, non subjacet poenis in *Bulla* contentis, sed peccare plus, & minus potest pro diversitate circumstantiarum. Theologus, Concionator, Confessarius urgente gravi necessitate legere libros hæreticorum valet, ut vel hæreticos confundant, vel Catholicos confirmet. Raro tamen hoc accidit.

VI. Qui licentiam aut à summo Pontifice, aut à Congregatione S. Officii obtinere legendi libros hæreticos, si periculum seductionis patiantur, sentiantque mentem gravibus concuti tentationibus, peccant mortaliter ejusmodi libros legentes. Quoniam à debito vitandæ occasionis graviter allucientis liberare nulla pontificia licentia potest. Qui verò nullam tentationem patiuntur, graviter non peccant, etiamsi ex sola curiositate legant. Non modò graviter peccant, qui abique legitima facultate legunt libros hæreticos, & excommunicationem reservatam incurrunt, sed etiam qui eosdem retinent quacumque ex causa, sive ad pompam, & ornatum, sive ut bibliothecæ impleant.

VII. Impressores librorum hæreticorum peccant mortaliter, & excommunicationem contrahunt, sicut omnes illi qui typographis manus adjutrices porrigunt, qui librum imprimendum tradunt, qui atramenta, vel caracteres exhibent: quia omnes insuunt in impressionem, & hæretici favent.

VIII. In Indice Tridentino, & Romano pre-

ter libros Hæreticarum prohibiti sunt plures libri Catholicorum. Illi *prima*, illi *secundæ classis* nuncupantur. Prohibiti sunt Catholicorum libri qui errores continent doctrinæ fidei, aut morum infestos, aut suspicionem erroris ingerunt, passim aures offendent, aut scandalum præbent, vel opiniones laxas continent. Istius classis libri aliquando prohibentur donec corrigantur. Quod tunc accidit, quando in libro absolute sana doctrina continetur, sed aliqua propositio, quæ capitalis non est, calamo auctoris excidit præter intentionem, aut ex mentis subreptione, vel ob ignorantiam Ejusmodi libri prohibentur sub peccato mortali, & excommunicatione non referata.

IX. Plura alia sunt librorum genera in præfato Indice prohibita. Primò omnes libri tractantes magiam. Secundò libri de Astrologia. Tertiò omnes libri obsecrati sunt ipso jure prohibiti, nec pro istorum lectione facultas, vel licentia suffragatur: sunt enim natura sua pestiferi. Denique in quarta regulâ Indici Romani verita est lectio Bibliorum sacrorum in lingua vernacula abque superiorum licentia. Liber proscripius in una lingua, proscripius est in quacumque alia, nisi discernimen contingat, & correctio facta sit.

CAPUT XI.

Virtutis spei theologica notio, obiectum, subjectum, præceptum, & tempus quo urget obligatio.

I. QUÆST. I. *Quid sit spei theologica?* RESP. Est virtus supernaturalis, quæ voluntas humana servat eternam beatitudinem Dei auxilio obtinendam. Dicitur virtus supernaturalis, quia vel accipitur pro habitu, qui à Deo infunditur, vel sumitur pro actu, qui vi divinæ gratiæ elicetur. Aliæ partiæ distinguuntur ipem ab aliis virtutibus theologicis: proprium quippe spei est Deum attingere prout est beatitudo nostra æterna, quàm propriis viribus assequi non valeamus: idcirco additur *Dei auxilio obtinendam*.

II. Obiectum spei duplex, materiale, & formale. Illud est Deus possidendus, & dicitur obiectum materiale primarium. Istud, seu formale est Deus ipse ut omnipotens, seu omnipotentia auxiliatrix. Obiectum secundarium sunt auxilia divina, bona opera gratiarum vi parta, item bona temporalia, quatenus illarum usus per gratiam bonus ad æternam beatitudinem vim sternit. Fundamenta itaque spei christiæ sunt Dei omnipotentia, ejusdem misericordia, & imensa Christi Domini merita. Frequenter itaque repetendum nobis est ex imo cordis nostri: *Ego averti in misericordia tua speravi*: Psalm. 12. *Deus meus, adjutor meus, & sperabo in eum*: Psalm. 17. Illudque ante oculos habendum: *Ego prosector sum, & merces tua magna nimis*: Gen. 10. *Macta igitur animo in spem viæ æternæ, quam promittit, qui non mentitur, Deus*: ad Tit. 3.

III. Subjectum spei non sunt neque beati, neque damnati, neque hæretici. De beatis dampnatilque nullum disidium. In hæreticis sicut non est fides theologica, ita neque spes, ita-

itaque Catholicis, aut degenitibus in via, aut commorantibus in Purgatorio reperitur spes theologica. Licet enim securæ illæ animæ sint præmiū obtinendi, ables tamen præmiū est.

IV. QUÆST. II. *Daturne spei præceptum?*
RESP. Adfirmant omnes, & perspicue illud Scripturæ sanctæ imponunt. *Sperate in Domino*. Immo, ut subdit Propheta, *vita fidelium vita spei est. Quoniam in Domino singulariter in spe constituisti me: Plal. 4.* Quid enim est vita, seu potius peregrinatio nostra, nisi via ad Patriam? Illuc vota nostra conspirent omnia debent. Hanc veritatem definitivè Tridentinum *sess. 6. cap. 6.* & Alexander VII. damnavit sequentem thesım: *Homo nullo unquam viæ suæ tempore tenetur elicere actus fidei, spei, & charitatis ex vi præceptorum ad eas virtutes pertinentium.* Obligat hoc præceptum, cum primum resurgat rationis lumen, & quidem per se, sicut & cum exeundum de hoc mundo est. Urget denique per se præceptum istud ad frequentandos hujusce virtutis actus. Plures docent, nullum esse tempus determinatum in quo ejusmodi præceptum urgeat. Quia ratione asseri à viris christianis tantum paradoxon possit, sanè non percipio. Vix christiani recitare sincerè orationem dominicalem valent, quin elicant actus spei. Per accidens urgeat præceptum istud quoties gravis tentatio animum pulsât contra spem; cum Sacramentum Pœnitentiæ peragendum est; quando urgeat præcepta charitatis, & orationis, &c.

V. Spem comitatur timor, qui est fuga mali ardui, quod vitari facile nequit. Dividitur in filialem, initialem, servilem, & mundanum, qui turpis est. Servilis est bonus, quem Deus *Matth. 20.* laudet. *Timete eum qui potest corpus, & animam perdere in gehennam.* Timor iste à Spiritu sancto est, non tamen est donum Spiritus sancti. Timor vero filialis & castus donum est Spiritus sancti, sicut & timor initialis, qui non distinguitur à primo nisi tanquam imperfectum à perfecto.

VI. QUÆST. III. *Daturne timoris præceptum?*
RESP. Adfirmant omnes. Patet ex Scriptura sancta. *Deut. cap. 10.* inquit Deus: *Et nunc, Israel, quid Dominus tuus petit à te, nisi ut timeas Dominum tuum?* Et David *Ps. 33.* *Timete Dominum omnes sancti ejus.* Præceptum istud peculiare est.

VII. QUÆST. IV. *Quanam sunt vitia spei opposita?*
RESP. Sunt desperatio, & præsumptio. Desperatio describitur, quod sit voluntas efficax abjiciendi salutem æternam ex divina misericordia consequendam. Gravissimum peccatum est: malè quippe sentit de divina misericordia.

VIII. Præsumptio est perverfa, seu inordinata confidentia in divinam misericordiam. Grave peccatum est, & in illud frequentius quam in desperationem incidunt peccatores, qui confidunt gloriam æternam se affecturos sine jejunis, sine carnis confidatione, & absque laboriosis operibus. Quare Christiani illi qui vitam ducunt in ludis, in conviviis, in solatiis, in promiscuis virorum, & mulierum conversationibus, non sperant in Deum, sed Deum tentant; & quamvis non peccent peccatum præsumptionis propriè dictæ, quæ conjuncta cum heresi est, sunt tamen

in continuo peccato incurræ salutis æternæ. Perseverant in peccatis ex nimia fiducia in divinam misericordiam. Hæc sola crassa negligentia, hæc stupida torpore, & indolentia in gravissimo æternæ salutis negotio, grave peccatum est. Diuturna perseverantia in peccatis ex spe divinæ misericordiæ supplicium est diving vindictæ, quæ spargit pœnales cæcitates super illicitas cupiditates.

DISSERTATIO II.

De Charitate erga Deum.

Ultimum inter virtutes Theologicas locum occupat charitas, quia earumdem finis, & meta est. Hæc est vinculum christianæ perfectionis, sine qua nihil profunt cætera, & cum qua omnia profunt ad vitam æternam. Sed quod lucrifatis non potest, non pauci Casuistæ hanc præ cæteris virtutibus, suis laxis opinionibus quasi extinguerent, & ejusdem exercitium ad nihilum ferè redigere perenturatum, ut ex sequentibus thesibus palam fiet.

CAPUT I.

Census propositionum prescriptarum.

I. Alexander VII. quinquè supra quadraginta propositiones prescripsit, quarum prima ejusmodi est. *Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum fidei, spei, & charitatis ex vi præceptorum divinarum ad eas virtutes pertinentium.*

II. Innocentius XI. ex sexaginta propositionibus quas prescripsit, tres ad hanc materiam spectantes damnavit, suntque sequentes.

5. *An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei semel tantum in vita elicere, condemnare non audeamus.*

6. *Probabile est ne singulis quidem rigorosè quinquennis per se obligare præceptum charitatis erga Deum.*

7. *Tum solum obligat quando tenetur justificari, & non habentis aliam viam qua justificari possimus.*

III. Alexander VIII. an. 1690. unam supra triginta damnavit propositiones, quarum sunt inter alias sequentes in ordine.

9. *Rovera peccat quod odio habet peccatum merè ob ejus turpitudinem, & disconvenientiam cum natura sine ullo ad Deum offensum respectu.*

10. *Intentio qua quis detestatur malum, & prosequitur bonum, merè ut egestatem obicit gloriam non est recta, nec Deo placens.*

12. *Omne quod non est ex fide christianis supernaturali qua per dilectionem operatur, peccatum est.*

13. *Quisquis etiam æternæ mercedis intuitu Deo famulatur, charitate se caruerit, vitio non caret, quoties licet intuitu beatitudinis operatur.*

16. *Attritio qua gehennæ, & pœnarum metu concipitur sine dilectione Dei propter se, non est bonus motus supernaturalis.*

CAPUT II.

Inventarium propositionum quæ laxæ videntur.

I. P. Thomas Tamburini *lib. 1. in Decal. c. 1. n. 9.* de fidei scribens, doctrinam præmittit qua omnium trium theologiarum virtutum præcepta in nihilum redigit. *Puto* (inquit) per se directè numquam obligari fideles ad credenda prædicta mysteria nec implicitè, nec explicitè ex vi necessitatis præcepti fidei. Ratio prioris dicitur, quia, ut diximus... numquam præceptum aliquod obligat, nisi sit determinatum. Cum enim non possit nisi ut determinatum exire in executionem, non censetur practicè esse completum.

Num. 10. Ultra progreditur ad destruendum speciale præceptum charitatis. Confirmatur primò nostra sententia ex Azorio, qui docet charitatis præceptum tunc solum obligare quando tenetur justificari, & non habemus aliam viam qua justificari possimus: quia hoc præceptum non videtur obligare nisi ut medium justificationis, vel ut dispositio ad illam. Hæc ex illo. Ex quibus colligo similiter dici posse de actu fidei, & consequenter de actu spei, ut cum de spe, infra c. 2. §. 1. & cum de charitate agam, huc me remittens rursus innuam infra cap. 3. §. 2. num. 2.

II. Videndum nunc est quid de charitatis præcepto scribandi loco à se citato. Refert n. 1. varia Doctorum placita his verbis. *Laborant Doctores in assignando tempore quo debet fidelis ex obligatione actum posticum amoris elicere circa Deum; variazque tempora, ut variaz sunt ingenia hominum, assignant. Primum tempus, quod aliqui assignant, est initium usus rationis. Secundum finis vitæ. Tertium tota vita indeterminatè sumpta, ut saltem semel in ea ametur Deus. Quartum omnes dies festivi in quibus debemus Deo specialiter vacare. Quintum tempus quo adultus suscipit baptismum. Sextum tempus quo quis suscipit Eucharistiam. Septimum, quando fortè sumitur martyrium. Octavum, quando à Deo magnum accipit beneficium. Nonum, quando auctori aliquem contra Deum blasphemantem. Decimum, quando gravi urgetur tentatione, præsertim ad Dei, cum periculo consensus, nisi ad Deum per amorem te convertat.*

2. *Mibi placet doctrina Azorii, qui docet, hoc præceptum charitatis impositum fuisse ob justificationem impii: solum igitur tunc obligare, quando impius, quia Sacramentum Pœnitentiæ non est in promptu, non habet aliam viam qua se justificet, nisi eliciat actum contritionis, quæ semper aliquo tandem modo actum amoris Dei supra omnia dilecti involvet. Consequenter igitur, & indirectè, ratione sua justificationis, actum charitatis fideles obligantur. Vide supra c. 1. §. 1. n. 50. ubi idem loquendi modus mihi placuit de præcepto actus fidei, & spei: non per ibidem dicta, & confirmabitur hæc Azorii doctrina, & impugari poterunt tempora modo assignata num. procedente.*

3. *Confirmatur, quia licet communis sententia doceat dari præceptum speciale de amando Deo, in illis verbis, Diliges Dominum Deum tuum, & alibi tamen non ignobiles Doctores docent hoc præceptum non esse speciale, & speciali tempore*

Tom. I.

impium, sed generale imbitum in omnibus præceptis; sicut secundum præceptum de dilectione proximi non est speciale, sed in Deo calogi præceptis contentum: nam præterea dicitur: *In his duobus præceptis, idest dilectione Dei, & proximi, universa lex pendet, & Propheta: & qui habet præcepta mea, & servat ea, ille est qui diligit me, & plenitudo legis dilectio.* Si enim qui servat præcepta diligit, quique diligit, servat; jam unum ex his continetur in alio, & consequenter præceptum charitatis indirectè solum, & ratione alterius obligabit.

4. Probabilis ergo, & testissima sententia est illorum qui negant, fideles initio usus rationis (sic Castrop. cum Azor. Valent. Sanch. Suar. Coninch. ab eod. cit.) & sine vitæ (sic idem ibi n. 9. cum Azor. & Sanch. ab eodem cit.) obligari ad se convertendos ad Deum, illum amando: ponere enim hujusmodi obligationem, quæ certè solido fundamento non innititur nihil aliud est nisi scrupulos ingerere, non quidem iudicis, quia hi ad eam obligationem minus advertunt, sed doctores, &c.

III. Patritius Sporer *trakt. 11. in 1. præcepto*

De cal. c. 5. n. 31. sui P. Tamburini, & Auctorum quos Tamburinus allegat, opinionem de more transcribit, ac fuisit eam explicat, & quatenus fieri potest, propugnat. Probabilis mihi (inquit) hæcenus semper visa fuit sententia præceptum illud numquam obligare per se, quoad actum explicitum amoris Dei super omnia; sed ei satisfieri per voluntariam observantiam præceptorum, & exclusionem omnis peccati propter Deum, ut docent multi, & graves Doctores apud Tamburinum. Ratio est: quia ex una parte volens propter Deum observare omnia præcepta ejus, & pro nulla re ipsum peccando offendere, verè diligit Deum super omnia, saltem implicitè, & virtualiter, & ex toto corde negativè. Ex altera autem parte non est adstruenda obligatio alicujus præcepti, & quidem gravis sub mortali, absque certo fundamento. Nullum autem certum, & urgens adferri potest fundamentum, quod præceptum dilectionis obliget aliquando per se ad actum formalem, & explicitum amoris Dei, ut patebit expendendo fundamenta communiter allata.

Unum, & præcipuum fundamentum est ipsum magnum mandatum, & præceptum affirmativum charitatis: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, quod sanè debet obligare aliquando ad actum suum proprium, ne frustra sit. Agnoscimus, & veneramur divinissimum mandatum, ejusque exercitium, & frequentissimum nobis in omnibus optamus. Nulla tamen ratio, vel auctoritas convincit illud esse præceptum speciale, & specialiter aliquo tempore per se obligatione implendum? qui cum DD. relatis propra modo assignata num. procedente.*

3. *Confirmatur, quia licet communis sententia doceat dari præceptum speciale de amando Deo, in illis verbis, Diliges Dominum Deum tuum, & alibi tamen non ignobiles Doctores docent hoc præceptum non esse speciale, & speciali tempore*

F

ceptum